

Study of the Criminals' Extradition Regulations in the Light of the Criminal Laws of Iran and Vietnam

Mohaddeseh Sadeghian Lamraski¹

Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Humanities of Islamic Azad University, Gorgan Branch, Iran, Gorgan

Abstract

Criminal extradition is a special process in international criminal proceedings, which is implemented by countries based on the signing of bilateral or multilateral international treaties, and if no agreement has been signed between the governments, it is acted based on the current laws of the parties. According to the nature of the subject, the present research has been conducted by documentary method and through the study of valid laws and sources, in terms of practical purpose and in terms of gathering information, and the obtained information has been analyzed in a descriptive-analytical manner. In this article, by clarifying some common issues surrounding the criminal policy of the Islamic Republic of Iran and the Socialist Republic of Vietnam, the author tries to explain the challenges facing the category of transnational criminal policy regarding the prosecution, arrest and extradition of the fugitive defendant and criminal. Regarding the extradition of criminals between Iran and Vietnam, no joint treaty has been concluded, and in case of receiving a request for extradition and legal assistance in criminal matters, it is acted within mutual action. Vietnam has addressed this issue in its criminal laws and Iran has also explicitly approved the Extradition of Criminals Act. Despite the fact that the country of Vietnam has signed several agreements and treaties with some countries in recent decades and the Criminal Procedure Act approved in 2015 also refers to the category of extradition of criminals, but due to reasons such as the non-compliance of the evidence system, this country has not yet been able to align itself with the regulations of other leading countries, and it has not had much interaction with Iran.

Keywords: extradition of criminals, legal aid, reciprocal action, criminal laws, Vietnam, Iran.

Received: 07/05/2024

Accepted: 19/06/2024;

How To Cite: Mohaddeseh Sadeghian Lamraski, (2024). Study of the Criminals' Extradition Regulations in the Light of the Criminal Laws of Iran and Vietnam, *Criminal law doctrines of Islamic countries*, 1 (2), 106-121.

doi.org/ 10.22091/DCLIC.2024.10846.1013

Published by: University of Qom © **The Author(s)**

Article type: Research

مطالعه مقررات استرداد مجرمان در پرتو قوانین کیفری ایران ویتنام

محدثه صادقیان لمراسکی^۱

استادیار گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد گرگان، ایران، گرگان
Mohaddesch.sadeghian@gmail.com

چکیده

استرداد مجرم یک فرآیند خاص در دادرسی کیفری بین‌المللی است که توسط کشورها بر اساس امضای معاهدات بین‌المللی دو یا چندجانبه اجرا می‌شود و در صورتی که توافقنامه‌ای بین دولت‌ها امضا نشده باشد، بر اساس قوانین جاری طرفین اقدام می‌شود. با توجه به ماهیت موضوع، پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و به لحاظ گردآوری اطلاعات به روش اسنادی و از طریق مطالعه قوانین و منابع معتبر انجام شده و اطلاعات به دست آمده به صورت توصیفی-تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این مقاله، نویسنده با تصریح بر برخی مسائل مشترک پیرامون سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران و جمهوری سوسیالیستی ویتنام سعی در تشریح چالش‌های فراروی مقوله سیاست جنایی فراملی در خصوص تعقیب و دستگیری و استرداد متهمان و مجرمان متواری دارد. پیرامون استرداد مجرمان فی مابین کشور ایران و ویتنام معاهده مشترکی منعقد نشده و در صورت دریافت درخواست استرداد و معاضدت حقوقی در امور کیفری، در چارچوب اقدام متقابل عمل می‌شود. ویتنام در قوانین کیفری موضوعه خود به این موضوع پرداخته و کشور ایران نیز صریحاً اقدام به تصویب قانون استرداد مجرمین نموده است. علی‌رغم اینکه کشور ویتنام در دهه‌های اخیر توافقنامه‌ها و معاهدات متعددی را با برخی از کشورها به امضا رسانده و قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۲۰۱۵ نیز به مقوله استرداد مجرمان اشاره داشته، لیکن این کشور بنا به دلایلی همچون عدم انطباق نظام ادله اثباتی هنوز نتوانسته خود را با مقررات سایر کشورهای پیشرو همسو سازد، همچنین با کشور ایران نیز تعاملات چندانی نداشته است.

کلیدواژه‌ها: استرداد مجرمان، معاضدت حقوقی، اقدام متقابل، مقررات کیفری، ویتنام، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۲۸

استناد: محدثه صادقیان لمراسکی، (۱۴۰۳). مطالعه مقررات استرداد مجرمان در پرتو قوانین کیفری ایران ویتنام، *آموزه‌های حقوق کیفری کشورهای اسلامی*، ۱(۲)، ۱۲۱-۱۰۶.

doi.org/ 10.22091/DCLIC.2024.10846.1013

نوع مقاله: پژوهشی

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه قم

مقدمه

استرداد متهمان و مجرمان از یک کشور بیگانه نیازمند سیاست‌گذاری داخلی و خارجی در عرصه قوانین و مقررات کیفری است. این موضوع که زمینه تحقق عدالت و جلب حمایت مردم به سیستم قضایی کشور است، جز با تصویب قوانین داخلی و امضای توافقنامه‌های دو یا چندجانبه با سایر دولت‌ها در زمینه تعاون و همکاری در تعقیب و دستگیری متهمان و مجرمان متواری و همچنین معاضدت حقوقی متقابل محقق نخواهد شد. کشورهای دارای ثبات نسبی داخلی عمدتاً برای پیشبرد اهداف قضایی خود و تحکیم عدالت بر قلمرو سرزمینی خود اقدام به برخورد با مرتکبان جرائم می‌نمایند. اما گاه به دلیل عدم دسترسی و شناسایی مرتکب، اجرای عدالت میسر نخواهد بود. از جمله مواردی که دسترسی به متهم ممکن نمی‌شود، متواری شدن و فرار مرتکبان به کشورهای بیگانه اعم از همسایه و دوردست است؛ لیکن به لحاظ پیشرفت روابط و تعاملات حسنه دولت‌ها، گاه توافقنامه‌هایی بین دولت‌ها در زمینه تعقیب و استرداد مجرمان منعقد می‌شود و یا اینکه در قوانین کیفری موضوعه بدین موضوع پرداخته و آیین اجرایی آن را مشخص می‌کنند. جهانی شدن و یکپارچه‌سازی بین‌المللی، دورویه اجتناب‌ناپذیر در شرایط حقوقی کنونی هستند و فرصت‌های بزرگی را برای یکپارچه‌سازی و توسعه و ایجاد دستاوردهای بسیاری در تمام زمینه‌های زندگی اجتماعی در سراسر جهان به ارمغان آورده‌اند. باین حال، بسیاری از کشورهای جهان با این روند مخالف هستند، به دلایلی از قبیل آلودگی محیط‌زیست، به‌خصوص آلودگی سفید،^۱ شکاف اجتماعی بیش‌ازحد بین غنی و فقیر، بی‌ثباتی در وضعیت اجتماعی و... با وقوع جنگ‌های داخلی و خارجی، درگیری‌های مسلحانه و شرارت‌های اجتماعی افزایش یافته و جرائم به‌طور فزاینده‌ای خصیصه پیچیده و فراملی به خود می‌گیرند، مجرمان داخلی متواری شده و به کشورهای بیگانه پناهنده می‌شوند.

بر اساس آمار اینترپل، هر ساله در سراسر جهان بیش از ۷۰۰ حمله تروریستی رخ می‌دهد که بیش از ۷۰۰۰ کشته و حدود ۱۲۰۰ زخمی برجای می‌گذارد (Phuoc, 2014: 9). جرائم خطرناک مانند قتل، سرقت، آدم‌ربایی و اخاذی، فعالیت‌های مجرمانه سازمان‌یافته فراملی در اکثر کشورهای جهان در حال افزایش است. جرائم بین‌المللی مواد مخدر و جرائم قاچاق انسان، به‌ویژه زنان و کودکان، پیامدهای جدی به دنبال داشته است. فعالیت گروه‌ها و سازمان‌هایی که مهاجران غیرقانونی را به سراسر جهان انتقال می‌دهند، مشکلات پیچیده‌ای را برای نظم و امنیت در بسیاری از کشورها به وجود آورده است (اندروپولاس، ۱۳۹۹: ۱۱۵).

با توجه به مفهوم استرداد، رویکردهای مختلفی در علم حقوق در کشور ما و در جهان بر اساس دامنه و جهت تحقیقات وجود دارد. اصطلاح استرداد در اوایل قرن نوزدهم مورد استفاده قرار گرفت، اما این عمل، در واقع برای مدت طولانی انجام می‌شده است، درست از زمانی که مردم هنوز به‌صورت قبیله‌ای زندگی می‌کردند. در واقع، قدیمی‌ترین متن شناخته شده دستگیری و استرداد در تاریخ، پیمان صلح بین فرعون رامسس دوم و شاه هاتوسیلی سوم از هیئت است که بر روی معبد آمون در کارناک (مصر) حک شده است و همچنین بر روی میزهای سفالی در آکوردین در طاق هیئت حفظ شده است (Chi & Ly, 2015: 24).

۱. منظور نوعی از آلودگی محیط زیست که ناشی از پلاستیک‌هاست می‌باشد.

به گفته پزارو،^۱ حقوقدان آرژانتینی، از دهه ۱۹۳۰ قرن نوزدهم، استرداد یک اقدام پلیسی تحت قدرت اجرایی است. تحویل فراریان به دولت یا یک افسر دیپلماتیک، هنگامی که آن‌ها خواستار تحویل این افراد با استناد به اصول کلی حقوق بشر یا مفاد یک معاهده یا توافق بین‌المللی هستند. این یک اقدام دیپلماتیک است، اقدام دولت به روابط بین دو کشور بستگی دارد. حقوقدان دیگری به نام جی.ب. مور^۲ در کتاب «استرداد و صراحت روابط بین کشورها» که در سال ۱۸۹۱ منتشر شد، دیدگاه متفاوتی را مطرح کرد که به شرح زیر است: استرداد عبارت است از: دستگیری و تحویل فرد متهم به جرم ارتكابی در خارج از قلمرو یک دولت به دولت متقاضی که صلاحیت محاکمه و مجازات فرد را دارد (Ngoc Anh, 2012: 37).

استرداد مجرمان با اصول حقوق بین‌الملل و اصول خاص استرداد ذیل‌الذکر باید مطابقت داشته باشد:

- اصل اقدام متقابل؛
 - اصل عدم استرداد تابعان؛
 - اصل عدم استرداد مجرمان سیاسی؛
 - اصل مجرمیت مضاعف (فرخ‌زاد، ۱۳۹۹: ۳۵۱).
- علاوه بر این، استرداد تنها در صورتی می‌تواند، انجام شود که موانع زیر وجود نداشته باشند:
- استرداد فرد صرفاً به دلیل ارتكاب رفتار مجرمانه‌ای که در تقاضانامه به آن اشاره شده باشد، نه عناوین مجرمانه دیگر (اصل یا قاعده اختصاص) (قیطولی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۳۲-۳۳۳)؛
 - در مواردی که فرد محکوم به اعدام است، استرداد نمی‌شود؛
 - عدم استرداد در مواردی که فرد دو بار به جرم مشابه محاکمه شود؛ (قاعده منع محاکمه مجدد)؛
 - در صورتی که فرد در کشوری مرتکب جرم شده و کشور ثالث درخواست استرداد کرده است، استرداد نمی‌شود؛
 - عدم استرداد در صورت انقضای مهلت قانونی تعقیب کیفری (شمول مرور زمان کیفری)؛
 - در صورتی که جرائم مذکور در درخواست استرداد در صلاحیت ویژه دولت درخواست شده باشد استرداد صورت می‌گیرد، (اصل صلاحیت سرزمین) نه جرائمی که مشمول صلاحیت جهانی می‌باشند؛
 - به دلیل مسائل حقوق بشر دوستانه، استرداد فرد انجام نمی‌شود (Hoa, 2012: 41-42).
- با توجه به اینکه کشور ویتنام با دولت ایران هیچ‌گونه توافقنامه‌ای در زمینه استرداد منعقد ننموده، لذا ضرورت ایجاد نمود تا به لحاظ احتمال ارسال یا دریافت هرگونه استرداد یا تعقیب متهمان و مجرمان بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری سوسیالیستی ویتنام، قوانین و مقررات موضوعه تطبیقی مورد مطالعه قرار گیرند.
- در همین راستا در نوشتار حاضر صرفاً به مطالعه منابع خارجی پیرامون کشور ویتنام پرداخته و عمده تلاش خود را صرف بررسی این موضوع در کشور ویتنام و اقدامات استرداد در قوانین موضوعه کشور مذکور از جمله توافقنامه معاضدت قضایی متقابل در امور کیفری مصوب ۲۰۰۷ و قانون آیین دادرسی کیفری این کشور که در سال ۲۰۱۵ به

1. Pizarro.

2. J. B. Moor

تصویب رسیده و تطبیق آن با قانون استرداد مجرمین مصوب ۱۳۳۹ و سایر قوانین موضوعه ایران، می‌نماید و چالش‌ها، محدودیت‌ها و امتیازات و مزایای ضرورت تعاملات بین‌المللی در مسئله استرداد در عرصه روابط بین‌المللی کشور ویتنام و ایران مورد مطالعه قرار می‌گیرد. مقاله حاضر از سه بخش اصلی تشکیل می‌یابد: نخست، در ابتدای امر مبانی نظری پیرامون مفهوم اصطلاحی استرداد و حقوق قانونی و الزامات حقوق بشری افراد مسترد شده مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در ادامه وضعیت حقوقی استرداد در اتحادیه آسه‌آن و شیوه تعاملات کشورهای عضو اتحادیه در چارچوب قوانین دو یا چندجانبه و یا در صورت عدم تصویب توافقنامه، قوانین ملی کشورها بررسی شده و به این سؤال که آیا در اتحادیه مذکور بین کشورهای مشترک‌المنافع به لحاظ تشریک‌مساعی و تسریع در برقراری عدالت کیفری، توافقنامه‌ای منعقد شده یا خیر؟ می‌پردازیم. در پایان، اقدامات استرداد مجرمان در ویتنام از جمله بستر قانونی استرداد در قوانین داخلی این کشور و مزایا و کاستی‌های قوانین موضوعه و سایر توافقنامه‌های انعقادی بین دولت ویتنام و سایر کشورها با عنایت به آیین دادرسی موجود و انطباق آن با کشور ایران مطالعه شده و ضمن نتیجه‌گیری، پیشنهادهایی ارائه می‌گردد.

۱. استرداد در مقررات ایران

۱-۱. سوابق قراردادهای استرداد بین دولت ایران و سایر دولت‌ها

هر کشوری با توجه به ویژگی‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و حتی جغرافیایی و اقتصادی خود در خصوص امور شکلی و ماهوی استرداد مجرمین، قواعد و مقرراتی را وضع می‌نماید. در ایران نیز اولین قراردادی که در زمینه استرداد مجرمین منعقد شده است، قرارداد سال ۱۳۰۷ با دولت افغانستان است و پس از آن قراردادهایی در همین زمینه با سایر دولت‌ها از قبیل ترکیه، پاکستان، فرانسه و... منعقد شد. در همین راستا می‌توان به قانون تعاون قضایی کشور (۱۳۰۹)، قانون راجع به تعقیب جزائی مجرمین فراری از مناطق سرحدی مجاور ایران (۱۳۱۳) اشاره داشت که ادامه این قانون‌گذاری سرانجام در سال ۱۳۳۹ منجر به وضع قانون راجع به استرداد مجرمین ایران در ۲۷ ماده و تبصره مربوط شد که به‌نوبه خود اولین قانون جامع راجع به تأسیس حقوقی استرداد مجرمین در کشور به شمار می‌آید. ماهیت حقوقی استرداد مجرمین در واقع ناشی از اراده یک‌طرفه کشورها است که صرفاً در محدوده قلمرو حاکمیت‌ها قابل اجرا و اعمال است (وروایی و رضوی، ۱۳۹۴: ۱۰۷).

قانون مورد بحث در مسئله استرداد، انعقاد قرارداد را مقدم بر تصویب مقررات داخلی دانسته است و علت تقدم قرارداد استرداد بر قانون استرداد این است که قرارداد از اراده بیش از یک دولت منبعث گردیده است، حال آنکه قانون مظهر اراده یک دولت است. در هر حال، پس از تصویب قانون راجع به استرداد مجرمین چند قرارداد دوجانبه میان دولت ایران و دیگر دولت‌ها در زمینه استرداد مجرمین منعقد شده است، از جمله قرارداد استرداد مجرمین بین دولت ایران و دولت فرانسه در سال ۱۳۴۳ و همچنین قرارداد استرداد مجرمین بین دولت ایران و دولت ایتالیا در سال ۱۳۵۵ به امضاء رسیده است (وروایی و رضوی، ۱۳۹۴: ۱۰۵). ملاک عمل در خصوص استرداد مجرمین در حال حاضر مطابق با دستورالعمل راجع به استرداد مجرمین و معاضدت قضایی بین‌المللی مورخه ۱۳۹۲/۰۳/۱۲ رئیس قوه قضاییه است.

۲-۱. تقاضای استرداد مجرم از سوی چند دولت به علت ارتکاب جرائم واحد و متعدد

اگر چند کشور تقاضای استرداد فرد مجرمی را به علت ارتکاب جرم واحد داشته باشند دولت ایران مجرم را به کدام

کشور مسترد می‌نماید؟ مبنای استرداد کدام است؟ صلاحیت سرزمینی، شخصی و یا واقعی؟ ماده ۹ قانون استرداد مجرمین در پاسخ به این سؤال چنین بیان می‌نماید: «هرگاه چند دولت تقاضای رد مجرمی را به علت ارتکاب عمل واحدی نمایند شخص مورد تقاضا به دولتی تسلیم می‌شود که جرم در قلمرو آن دولت یا علیه مصالح عمومی آن کشور ارتکاب یافته است». آنچه از بیان ماده به ذهن متبادر می‌گردد، این است که اعمال صلاحیت سرزمینی و صلاحیت واقعی مرجح بر صلاحیت شخصی است. علت ترجیح اصل صلاحیت سرزمینی بر سایر صلاحیت‌ها نیز به خاطر این است که حق اعمال کیفر نسبت به بزهکاران از جلوه‌های حق حاکمیت یک دولت مستقل است و از این رو، همه دولت‌ها بر رسیدگی به این جرائم و عدم واگذاری آن به یک دولت خارجی که اصولاً نسبت به جرائم ارتكابی در خارج از خاک خود بی‌تفاوت است پای می‌فشارند (خالقی، ۱۳۹۳: ۵۳).

با در نظر گرفتن این فرض که اگر چند کشور تقاضای استرداد فرد مجرمی را به علت ارتکاب جرائم متعدد داشته باشند، دولت ایران مجرم را به کدام کشور مسترد می‌نماید؟ قانون‌گذار در بیان پاسخ به این سؤال چنین بیان داشته که فرد مجرم به دولتی که حق تقدم دارد، مسترد می‌گردد. مطابق با ماده ۱۰ قانون استرداد مجرمین: «هرگاه تقاضای رد از طرف چند دولت و به سبب ارتکاب جرائم متعددی شده باشد شخص مورد تقاضا به دولتی که حق تقدم خواهد داشت تسلیم می‌شود.» در خصوص حق تقدم نیز تبصره ذیل همین ماده چنین اشعار می‌نماید که: «حق تقدم در مواد ۹ و ۱۰ با توجه به اهمیت جرم و محل وقوع آن و تاریخ تقاضای رد و تعهدی که دول تقاضاکننده نسبت به رد مجدد مجرم می‌نمایند معین خواهد شد. بدیهی است که تشخیص این حق تقدم با مقامات ایران است.»

۱-۳. جرائم غیرقابل استرداد در اصول حاکم بر استرداد مجرمین

مطابق با ماده ۸ قانون استرداد مجرمین جمهوری اسلامی ایران استرداد در موارد ذیل مورد قبول واقع نخواهد شد:

۱. هرگاه شخص مورد تقاضای ایرانی باشد؛
۲. هرگاه جرم ارتكابی از جرائم سیاسی باشد و یا از اوضاع و احوال قضیه معلوم شود که استرداد به منظورهای سیاسی به عمل آمده باشد. در مورد اختلافات و جنگ‌های داخلی استرداد مورد قبول واقع نخواهد شد، مگر آنکه در این صورت استرداد پس از خاتمه جنگ‌های داخلی قابل قبول خواهد بود. سوء قصد به حیات افراد در هیچ مورد جرم سیاسی محسوب نخواهد بود؛
۳. هرگاه جرم ارتكابی در داخل قلمرو دولت ایران ارتكاب یافته و یا اگر در خارج از آن واقع شده مرتکب در ایران مورد تعقیب واقع و یا محکوم گردیده باشد؛
۴. هرگاه جرم ارتكابی از جرائم نظامی باشد؛
۵. هرگاه طبق قانون دولت ایران یا قانون دولت تقاضاکننده تعقیب یا مجازات مشمول مرور زمان شده و یا به جیتی از جهات قانونی شخص مورد تقاضا طبق قانون دولت تقاضاکننده قابل تعقیب یا مجازات نباشد.

قاعده کلی در قوانین استرداد این است که تمام جرائم قابل استرداد می‌باشند، اما مواردی وجود دارد که در آن مجرمین به دولت متقاضی مسترد نمی‌شوند.

بعضی از جرائم به دلایلی چون حمایت از حقوق بشر و کاهش هزینه‌های مربوط به استرداد در قوانین ملی و همچنین معاهدات دو یا چندجانبه قابل استرداد نیستند که در ذیل به مهم‌ترین این جرائم پرداخته شده است.

۱-۳-۱. ممنوعیت استرداد در جرائم سیاسی

از قدیم‌الایام استرداد مجرمین سیاسی و نظامی متداول بوده، اما از اواسط قرن نوزدهم یکی از موضوعات مهمی که در اکثر قراردادهای و قوانین ناظر بر استرداد مجرمین پیش‌بینی شده است، عدم استرداد مجرمین سیاسی و نظامی است

(ولیدی، ۱۳۸۵: ۱۳۷). این اصل در تمامی قراردادهای استرداد مجرمین از سوی قانون‌گذار مورد تقنین قرار گرفته است. در غالب کشورهای جهان استرداد در جرائم سیاسی پذیرفته نشده است. در توجیه این عمل گفته شده که مجرمین سیاسی به علت انگیزه‌های انسانی و نوع‌دوستانه به ارتکاب جرم می‌پردازند و چون «داعی» آن‌ها خیرخواهانه است، باید اصول و مقرراتی ارفاق‌آمیز در مورد آنان رعایت شود (صانعی، ۱۳۸۳: ۱۶۳). مجرمان سیاسی به دلیل جایگاه والایی که در نزد آزادی‌خواهان عالم دارند، باعث شده که قانون‌گذاران کشورها این مجرمین را به دلیل دغدغه‌هایی که برای تحول و گسترش آزادی در کشورها دارند، مشمول بسیاری از تخفیفات قانونی نمایند. یکی از این تخفیفات عدم استرداد این مجرمین است. قانون‌گذار ایران در بند ۲ ماده ۸ قانون راجع به استرداد مجرمین، جرم سیاسی را مشمول مقررات استرداد ندانسته و مقرر داشته است، در صورتی که از اوضاع و احوال برآید که استرداد به‌منظورهای سیاسی باشد، استرداد ممکن نیست. علت پذیرش این اصل به این دلیل است که زیان دیده از جرم سیاسی حاکمیت و دولت است و لذا تسلیم او به حاکمیتی که مجرم سیاسی دشمن آن به شمار می‌آید خارج از قاعده انصاف است (پوربافرانی، ۱۳۹۴: ۲۱۸).

به لحاظ اهمیت موضوع، قانون‌گذار ایران در سال ۱۳۹۵ با تصویب قانون جرم سیاسی، در ماده ۲ مصادیقی از رفتارهای مجرمانه از جمله: الف. توهین یا افتراء به رؤسای سه قوه، رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام، معاونان رئیس‌جمهور، وزرا، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نمایندگان مجلس خبرگان و اعضای شورای نگهبان به‌واسطه مسئولیت آنان؛ ب. توهین به رئیس یا نماینده سیاسی کشور خارجی که در قلمرو جمهوری اسلامی ایران وارد شده است با رعایت مفاد ماده (۵۱۷) قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات؛ پ. جرائم مندرج در بندهای (د) و (ه) ماده (۱۶) قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده مصوب ۱۳۶۰/۶/۷؛ ت. جرائم مقرر در قوانین انتخابات خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و شوراهای اسلامی شهر و روستا به‌استثنای مجریان و ناظران انتخابات؛ ث. نشر اکاذیب. عنوان داشته که بدو در ماده ۱ اذعان نموده چنانچه با انگیزه اصلاح امور کشور علیه مدیریت و نهادهای سیاسی یا سیاست‌های داخلی یا خارجی کشور ارتکاب یابد، بدون آنکه مرتکب قصد ضربه زدن به اصل نظام را داشته باشد، جرم سیاسی محسوب می‌شود. همچنین مجدداً در تأیید بند ۲ ماده ۸ قانون راجع به استرداد مجرمین در ماده ۶ قانون مذکور عنوان داشته که نسبت به متهمان و محکومان جرائم سیاسی استرداد اعمال نمی‌شود.

۱-۳-۲. ممنوعیت استرداد در جرائم نظامی

در تعریف جرم نظامی باید اذعان داشت که منظور از جرم نظامی، رفتار مجرمانه‌ای است که از سوی افراد نظامی قابلیت ارتکاب دارد و ممکن است از جمله جرائم خاص نظامی یا به تعبیری جرم نظامی محض باشد، مثل فرار از خدمت، تبانی با دشمن و تیراندازی برخلاف مقررات و ضوابط و یا جرائم عادی باشد که توسط افراد نظامی در ارتباط با وظیفه محوله آن‌ها ارتکاب یابند، مثلاً گزارش خلاف واقع، ارتشا و جاسوسی (میرمحمدصادقی، ۱۴۰۰: ۲۳۱/۱-۲۳۲). به دلیل رویکرد خشن و سخت‌گیرانه‌ای که در اغلب قوانین جزایی در مورد نظامیان وجود دارد و ممکن است مجازات‌های شدیدی چون اعدام در انتظارشان باشد، کشورها در پی استثناء کردن جرائم خاص نظامی از دایره جرائم قابل استرداد می‌باشند. ملاک و معیار تشخیص جرائم نظامی، اولاً، شخصیت مرتکب جرم است که باید عضو نیروهای

مسلح بوده باشد و ثانیاً طبیعت جرم است که باید در ارتباط با وظایف و مسئولیت‌های خاص نظامی و انتظامی خود مبادرت به ارتکاب جرم نماید.

بند ۴ ماده ۸ قانون راجع به استرداد مجرمین ۱۳۳۹ جرم نظامی را غیرقابل استرداد دانسته و دولت‌ها نیز در تعیین جرائم قابل استرداد از دو شیوه احصاء و حذف استفاده می‌کنند که در هر دو شیوه جرائمی که دارای جنبه سیاسی و نظامی‌اند از زمره جرائم قابل استرداد حذف می‌شوند. جرائمی که در حین زدوخوردها و جنگ‌های داخلی واقع می‌شود نیز مشمول استرداد نمی‌شوند، مگر اینکه اعمال مجرمانه آن‌ها وحشیانه و یا مخالف مقررات جنگ باشد (ولیدی، ۱۳۸۵: ۱۳۸).

۱-۳-۳. ممنوعیت استرداد اتباع

عدم استرداد اتباع از اصول غیرقابل اغماض از جانب کشورها در مقررات استرداد مجرمین است و از قدیم تا به امروز این قاعده مرسوم در روابط دولت‌ها وجود داشته که اتباع خود را به دولت دیگر جهت انجام محاکمه مسترد نمی‌کرده‌اند، حتی اگر تبعه جرم را در قلمرو حاکمیت دولت متقاضی استرداد هم انجام داده باشد (پوربافرانی، ۱۳۹۴: ۷۱۲). مستند به ماده ۹۷۶ قانون مدنی ایران در تعیین مصادیق ملیت ایرانی باید اذعان داشت: تابعیت ایرانی به افراد زیر تعلق می‌گیرد:

۱. همه افراد ساکن در ایران به‌جز کسانی که تابعیت خارجی دارند؛

۲. کسانی که از پدر ایرانی چه در ایران و چه در خارج از ایران متولد شوند؛

۳. کسانی که در ایران از پدر و مادر نامعلوم متولد شده باشند....؛

۷. هر تبعه خارجی که تابعیت ایران را تحصیل کرده باشد.

در بند ۱ از ماده ۸ قانون استرداد مجرمین قانون‌گذار ایران استرداد تبعه را ممنوع دانسته است و در راستای اصل احترام به حاکمیت دولت‌ها و به‌منظور حمایت از اتباع داخلی هر کشور، این مسئله نیز به‌صورت عرف بین‌المللی درآمده و کشور متقاضی عنه بر اساس اصل یا استرداد یا محاکمه با تبعه خود رفتار خواهد کرد. لذا چنین مستفاد می‌شود که در اصل عدم استرداد اتباع داخلی، ملاک دارا بودن یا اخذ تابعیت به یکی از طرق ماده ۹۷۶ ق.م.ا.ست. همچنین مواد ۳ و ۵ و ۷ ق.م.ا. رسیدگی به جرائم ارتكابی اتباع ایرانی را در هر جایی از جهان، تابع قانون کیفری ایران قلمداد نموده‌اند که این موارد می‌تواند تأیید بر مواد ۳ و ۸ قانون راجع به استرداد مجرمین ایران باشند که اتباع داخلی را مشمول مقررات استرداد نمی‌دانند (گلدوزیان، ۱۴۰۱: ۱۲۹).

۱-۳-۴. ممنوعیت استرداد در جرائم کم‌اهمیت و اتهام مضاعف

بعضی از جرائم به دلیل تأثیر کمی که بر اختلال در نظم عمومی دارند ممکن است از جانب بعضی از کشورها چه در قوانین داخلی و چه در قراردادهای بین‌المللی غیرقابل استرداد تشخیص داده شوند و از طرفی به دلیل هزینه‌های استرداد کشورها تمایلی به تعقیب این جرائم به‌موجب قراردادهای دو یا چندجانبه ندارند. قانون‌گذار ایران در بند ۲ ماده ۴ قانون راجع به استرداد مجرمین ۱۳۳۹ مقرر کرده است که «در مورد هر عملی که طبق قوانین دولت تقاضا کننده مستلزم مجازات جنبه باشد، مشروط بر اینکه حداکثر مجازات مقرر در قانون کمتر از یک سال حبس نباشد، در مورد کسانی که محکومیت یافته‌اند، استرداد در صورتی ممکن است که مدت محکومیت بیشتر از دو ماه حبس نباشد».

به‌طور اجمال در خصوص اتهام مضاعف می‌توان چنین بیان نمود که چنانچه عملی نزد هر دو کشور متقاضی و پذیرنده جرم باشد اصل اتهام مضاعف در این معنی به‌کار می‌رود. این جرم بودن عمل نه‌تنها در قانون راجع به استرداد مجرمین ایران بدان استناد گردیده، بلکه به این مطلب در کنوانسیون‌هایی مانند بند دوم از ماده ششم کنوانسیون ملل متحد درباره مبارزه با مواد مخدر و روانگردان (۱۹۸۸ وین) و بند اول از ماده دوم کنوانسیون مربوط به استرداد مجرمین بین دولت‌های عضو اتحادیه اروپا (۱۹۹۶ بروکسل) و بند اول از ماده دوم الگوی سازمان ملل برای استرداد (۱۹۹۰ نیویورک) نیز اشاره گردیده است (میرزایی و فروغی، ۱۳۹۴: ۷۱).

۲. استرداد در مقررات ویتنام

۲-۱. حقوق بشر افراد مسترد شده

حقوق بشر حاوی استانداردهایی است که توسط جامعه ملی و بین‌المللی به رسمیت شناخته و رعایت می‌شود و تبلور ارزش‌های انسانی همه بشریت است. به لطف این استانداردها، هر فردی دارای کرامت و ارزش انسانی است. حقوق بشر افراد مسترد شده به‌طور رسمی و کامل در هیچ معاهده بین‌المللی به رسمیت شناخته نشده است، اما اساساً تنها از طریق مقررات مربوط به شرایط امتناع از استرداد و انتقال منعکس می‌شود. با این حال، همه موافقت‌نامه‌های استرداد مجرمین مقررات یکسانی در مورد شرایط امتناع از استرداد و انتقال ندارند، و این نادرست است که فرض کنیم که مقررات خاصی در مورد امتناع از استرداد و انتقال برای حفاظت از حقوق بشر است. به استناد قاعده منع استرداد مجرمین سیاسی (صادقی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۸۱)، موضوع انتقال در صورتی که مجرم درخواستی یک مجرم سیاسی باشد، عمدتاً برای حفاظت از تمامیت سیستم عدالت کیفری کشور درخواست شده و همچنین برای جلوگیری از مداخله در امور سیاسی داخلی یک کشور است، نه حفاظت از حقوق افرادی است که به‌عنوان متواریان بین‌المللی شناخته شده‌اند (غفاریون اصفهانی، ۱۴۰۱: ۱۶۸).

با این وجود، در اسناد بین‌المللی پیرامون لزوم رعایت حقوق افراد مسترد شده مواردی به چشم می‌خورد، از جمله بند (د) ماده ۵ سازمان ملل متحد، قانون تفسیر، ۱۹۹۰ درباره قرار نگرفتن در معرض شکنجه، رفتار یا مجازات بی‌رحمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز.

۲-۲. اقدامات استرداد مجرمین در ویتنام

۲-۲-۱. بستر قانونی برای استرداد

استرداد مجرمین در ویتنام در بسیاری از متون قانونی مشاهده می‌شود که معمول‌ترین آن‌ها قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۲۰۱۵ و قانون معاضدت حقوقی متقابل مصوب ۲۰۰۷^۱ است. بر اساس بند ۱ ماده ۳۲ قانون معاضدت حقوقی متقابل مصوب ۲۰۰۷، استرداد عبارت است از: «انتقال شخصی که متهم به ارتکاب جرم شده یا به جرم کیفری محکوم شده، از کشوری به کشور دیگر که فرد مورد نظر در قلمرو آن کشور حضور دارد، به‌طوری‌که مراجع قضایی کشور دیگر برای تعقیب کیفری یا اجرای حکم علیه آن شخص صالح است.»

قانون معاضدت حقوقی متقابل ۲۰۰۷ فصل چهارم را طی ۱۷ ماده از ماده ۳۲ تا ماده ۴۸ به موضوعاتی از قبیل:

1. Law on Mutual Legal Assistance 2007.

دامنه استرداد، موارد استرداد، موارد امتناع از استرداد، به تعویق انداختن اجرای استرداد و استرداد موقت، استرداد مجدد، انتقال اشیا و مستندات مربوط به پرونده و... اختصاص داده است. بر این اساس، فردی که ممکن است مسترد شود، فردی است که مرتکب جرمی شده است که قانون مجازات ویتنام و قانون کیفری کشور درخواست کننده برای آن مجازات حبس یک سال یا بیشتر، حبس ابد یا اعدام را مقرر کرده است، یا دادگاهی از دادگاه دیگری درخواست نموده که فرد مورد نظر به حبس محکوم شود، به نحوی که محکومیت باقیمانده از حبس حداقل شش ماه باشد. اعمال مجرمانه فرد درخواست شده برای استرداد لزوماً متعلق به همان گروه جرم یا همان جرم نیست، عناصر تشکیل دهنده جرم لزوماً با توجه به مفاد قانون ویتنام و کشور درخواست کننده منطبق نمی باشند که در این صورت فرد مورد نظر صرفاً به مجازات حبس محکوم می شود.

سیستم عدالت کیفری ویتنام باید در موارد زیر از استرداد خودداری کند؛ الف. فرد درخواست شده موضوع استرداد یک شهروند ویتنامی است؛ ب. جرم مورد نظر مشمول مرور زمان کیفری قرار گرفته یا مجازات طبق قوانین نسخ شده است؛ ت. فرد درخواست شده برای تعقیب کیفری توسط دادگاه صالح ویتنام متناسب با حکم قانونی مؤثر جرم عنوان شده در درخواست استرداد، مجرم شناخته شده است یا این پرونده تحت مقررات قانون آیین دادرسی کیفری ویتنام به حالت تعلیق درآمده است؛ ت. دلیلی بر این باور وجود دارد که فرد مورد نظر ممکن است به دلیل نژاد، مذهب، ملیت، قومیت، طبقه اجتماعی یا عقاید سیاسی در کشور متقاضی مورد آزار و اذیت قرار گیرد.

علاوه بر این، ویتنام ممکن است از استرداد امتناع کند اگر رفتاری که توسط فرد درخواست شده استرداد انجام می شود، طبق قانون ویتنام جرم محسوب نشود یا فرد درخواست شده موضوع استرداد به دلیل برخورداری از مسئولیت کیفری در ویتنام مورد تعقیب قرار گرفته است (ماده ۳۵ قانون معاضدت حقوقی متقابل ۲۰۰۷). این مقررات نشان دهنده انعطاف پذیری در همکاری بین المللی در مورد استرداد، ایجاد شرایط مطلوب برای دادگاه های صلاحیت دار جهت در نظر گرفتن تصمیمات استرداد یا امتناع از استرداد در هر مورد خاص است. با توجه به اصل همکاری متقابل بین المللی در دادرسی کیفری، از جمله استرداد مجرمان، ماده ۴۹۲ قانون آیین دادرسی کیفری ۲۰۱۵ تصریح می کند که:

«همکاری بین المللی در دادرسی کیفری باید بر اساس اصل احترام به استقلال ملی، حاکمیت، تمامیت ارضی، عدم مداخله در امور داخلی یکدیگر، برابری و منافع متقابل، مطابق با قانون اساسی، قوانین ویتنام و معاهدات بین المللی که جمهوری سوسیالیستی ویتنام عضو آن ها است، انجام شود. در صورتی که ویتنام معاهدات بین المللی مربوطه را امضا نکرده یا به آن ها نپیوسته باشد، همکاری بین المللی در دادرسی کیفری باید بر اساس اصل عمل متقابل انجام شود اما برخلاف قوانین ویتنام، مطابق با مفاد قانون، حقوق بین الملل و عرف بین المللی نباشد.»

موضوع فعالیت های استرداد نیز در ماده ۴۹۳ قانون آیین دادرسی کیفری ۲۰۱۵ به روشنی تعریف شده است:

«وزارت امنیت عمومی، نهاد مرکزی جمهوری سوسیالیستی ویتنام پیرامون استرداد و انتقال بازداشت شدگان به حبس است؛ دیوان عالی کشور، نهاد مرکزی جمهوری سوسیالیستی ویتنام در زمینه معاضدت حقوقی متقابل کیفری و دیگر همکاری های بین المللی مطابق قانون است.»

بر اساس گزارش دیوان عالی کشور ویتنام (۲۰۲۱)، این کشور تاکنون معاهدات بین المللی دوجانبه زیادی را در زمینه

استرداد مجرمان امضا کرده است که مهم ترین آن ها به شرح زیر است:

ردیف	نام قرارداد	تاریخ انعقاد	تاریخ لازم‌الاجرا
۱	موافقت‌نامه استرداد مجرمین بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری کره جنوبی	۲۰۰۳/۰۹/۱۵	۲۰۰۵/۰۴/۱۹
۲	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری دموکراتیک و خلق الجزایر	۲۰۱۰/۰۴/۱۴	۲۰۱۴/۰۳/۲۸
۳	موافقت‌نامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری هند	۲۰۱۱/۱۰/۱۲	۲۰۱۳/۰۸/۱۲
۴	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و استرالیا	۲۰۱۲/۰۴/۱۰	۲۰۱۴/۰۴/۰۷
۵	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری اندونزی	۲۰۱۳/۰۶/۲۷	۲۰۱۵/۰۴/۲۶
۶	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و پادشاهی کامبوج	۲۰۱۳/۱۲/۲۳	۲۰۱۴/۱۰/۰۹
۷	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و مجارستان در سپتامبر	۲۰۱۳/۰۹/۱۶	۲۰۱۷/۰۶/۳۰
۸	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و پادشاهی اسپانیا	۲۰۱۴/۱۰/۰۱	۲۰۱۷/۰۵/۰۱
۹	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری سوسیالیستی دموکراتیک سریلانکا	۲۰۱۴/۰۴/۰۷	۲۰۱۴/۱۲/۰۱
۱۰	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری خلق چین	۲۰۱۵/۰۴/۰۷	۲۰۱۹/۱۲/۱۲
۱۱	موافقت‌نامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری فرانسه	۲۰۱۶/۰۹/۰۶	۲۰۲۰/۰۵/۰۱
۱۲	توافقنامه بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری قزاقستان در مورد استرداد	۲۰۱۵/۰۶/۱۵	۲۰۱۹/۱۱/۱۵
۱۳	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و مغولستان	۲۰۱۹/۰۷/۱۰	۲۰۲۱/۰۵/۲۸
۱۴	توافقنامه استرداد بین جمهوری سوسیالیستی ویتنام و جمهوری موزامبیک	۲۰۱۹/۱۲/۰۹	۲۰۲۱/۰۵/۱۲

۲-۲-۲. مزایا و کاستی‌های اقدامات استرداد

در سال‌های اخیر، آمار استرداد مجرمان ویتنام به‌عنوان کشور درخواست‌کننده و کشور درخواست‌شده بسیار زیاد بوده است. بر اساس آمار وزارت امنیت عمومی، تا اواسط سال ۲۰۱۹، بیش از ۱۲۰۰ مجرم ویتنامی به خارج از کشور فرار کرده‌اند که از این تعداد ۲۳۵ نفر توسط اینترپل که غالباً مظنون جرائم خطرناک هستند و بیش از ۳۱۰ نفر دستور قرمز (جلب موقت) دریافت کرده و تحت تعقیب هستند (Thu, 2022).

۲-۲-۱. مزایای اقدامات استرداد مجرمان در ویتنام:

نخست، اقدامات استرداد مجرمان مورد توجه و سرمایه‌گذاری حزب - دولت قرار می‌گیرد؛ با توجه به اهمیت همکاری بین‌المللی در پیشگیری از جرم به‌طورکلی و اقدامات استرداد به‌طور خاص، حزب و دولت به سرمایه‌گذاری در بهبود کیفیت فعالیت‌های توسعه‌یافته توجه کرده است. ویتنام به‌طور مؤثری با دیگر کشورها، به‌ویژه کشورهای هم‌مرز، برای انجام استرداد قانونی، سریع و مطابق با مفاد قوانین ویتنام و همچنین قوانین بین‌المللی، هماهنگی و تعامل دارد.

دوم، مبنای قانونی استرداد به طرز چشمگیری کامل شده است؛

ویتنام ۱۴ موافقت‌نامه معاضدت حقوقی متقابل با مفاد استرداد مجرمان و موافقت‌نامه‌های ویژه استرداد مجرمان با کشورهای جهان مانند مجارستان، جمهوری کره جنوبی، هند و اسپانیا امضا کرده است. ویتنام به‌عنوان طرف تعدادی از کنوانسیون‌های بین‌المللی و منطقه‌ای مانند کنوانسیون مبارزه با تروریسم، کنوانسیون پیشگیری، مبارزه و کنترل مواد مخدر و کنوانسیون مبارزه با فساد، قرار گرفته است. معاهده معاضدت حقوقی متقابل در سال ۲۰۰۷ و قانون آیین دادرسی کیفری در سال ۲۰۱۵ نیز مبنای حقوقی بسیار ویژه‌ای را برای اعمال اقدامات استرداد مجرم فراهم می‌کنند. سوم، اینترپل ویتنام نقش خود را به‌طور مؤثر ارتقا داده است.

دفتر اینترپل ویتنام، نقطه‌کانونی در همکاری بین‌المللی در پیشگیری از جرم و کنترل نیروی امنیت عمومی و پلیس ویتنام به‌ویژه در چارچوب همکاری با اینترپل، پلیس منطقه‌ای آسه‌آن و دیگر سازمان‌های مجری قانون کشورهای عضو اینترپل در پیشگیری و مبارزه با جرائم فراملی و بین‌المللی محسوب می‌شود. اینترپل ویتنام اقدامات تعاملی ویژه‌ای را در رسیدگی به درخواست‌ها برای تعقیب پرونده‌ها، ردیابی و دستگیری مجرمان و موارد معاضدت متقابل کیفری و استرداد در پرونده‌ها، به‌ویژه در پرونده‌هایی با کشورهای که ویتنام معاهده‌ای در مورد معاضدت حقوقی متقابل در امور کیفری و توافق‌نامه‌های استرداد امضا نکرده، انجام می‌دهد. در طول بیش از ۳۰ سال فعالیت، اینترپل ویتنام نقش برجسته و اثربخش خود را در راستای روند کلی همکاری پلیس در پیشگیری و کنترل جرم درزمینه جهانی شدن و یکپارچگی بین‌المللی منطبق با مقررات اینترپل، قوانین بین‌المللی و همچنین قوانین ملی به اثبات رسانده است.

۲-۲-۲. کاستی‌ها و محدودیت‌های اقدامات استرداد مجرمان در ویتنام:

اول، اینکه نظام ادله حقوقی ویتنام و دیگر کشورها هنوز با هم سازگار نیست، بسیاری از مفاد قوانین هنوز «نامتجانس» هستند و منجر به اجرای الزامات خارجی می‌شوند. درخواست‌های خارجی برای انجام اقدامات معاضدت متقابل عدالت کیفری به‌طورکلی و فعالیت‌های استرداد به‌طور خاص هنوز با مشکلات زیادی برای حل و فصل پرونده‌های جنایی و اقدامات پیشگیری و کنترل جرم مواجه هستند.

نظام ادله اثبات دعوی در قوانین و مقررات معاضدت حقوقی متقابل در ویتنام هنوز ناقص است و منجر به سردرگمی در اجرای قوانین می‌شود. هنوز بسیاری از کشورها توافق‌نامه‌های معاضدت درزمینه کیفری را با کشور ویتنام امضا نکرده‌اند که منجر به وضعیت منفعلانه و طولانی مدت و حتی عدم حل مسئله استرداد مجرمان شده است.

دوم، امضا و پیوستن به معاهدات بین‌المللی مربوط به حوزه معاضدت کیفری هنوز نیازهای عملی را برآورده نکرده است. دولت ویتنام هنوز توافق‌نامه‌های دوجانبه زیادی را درزمینه معاضدت کیفری متقابل با کشورهای خارجی امضا

نکرده است. به‌خصوص در کشورهایی که وضعیت جرم با عناصر خارجی مرتبط با ویتنام مرتبط است، مانند آلمان، آمریکا، کانادا، سنگاپور و... در همین حال، توافقنامه‌های امضا شده قبلی هنوز ماهیت صرفاً قانونی داشته و لازم‌الاجرا نشده‌اند. بنابراین، تاکنون یک کریدور قانونی مناسب برای حمایت فعالانه از اقدامات استرداد وجود نداشته است. برخی از اسناد امضا شده به دقت ارزیابی نشده‌اند، لذا محتوا، شکل و زمینه همکاری هم گسترده است و هم با واقعیت ویتنام همخوانی ندارد.

سوم، در مورد مکانیسم هماهنگی بین واحدهای اجرایی ویتنام واحدهای اجرایی خارجی، هنوز موانع زیادی وجود دارد که باید بسیاری از مراحل پیچیده و مراحل میانی را پشت سر بگذارد، و زمان زیادی را صرف کند تا بتواند مستقیماً به سازمان‌های اجرایی برسد. به‌خصوص، قوانین کشورهای اروپایی و آمریکا روش‌های بسیار پیچیده‌ای را برای درخواست معاضدت حقوقی متقابل در امور کیفری تصریح و دنبال می‌کنند. این فعالیت در مراحل مختلف با هماهنگی بسیاری از وزارتخانه‌ها و شعبه‌ها انجام می‌شود. این امر مشکلات زیادی را برای درخواست معاضدت متقابل در امور کیفری ایجاد می‌کند. همچنین در برخی موارد به‌ویژه برای اقدامات استرداد مجرمین، آن‌ها مجبور به طرد می‌شوند. در عمل، استرداد به‌عنوان اقدامی در نظر گرفته می‌شود که عمدتاً در میان کشورهای عملی می‌شود که قوانین داخلی استرداد ندارند، عمدتاً مبتنی بر روابط نزدیک بین کشورها است. روند طرد آسان‌تر از روند استرداد است؛ بنابراین واقعیت این است که در بسیاری از موارد طرف‌های درگیر از این موضوع سوءاستفاده کرده و ماهیت اقدام استرداد را تحریف می‌کنند. رابطه تعاملی در فرآیند حل و فصل و اجرای درخواست‌های استرداد گاهی اوقات هنوز رسمی است و این موضوع، مسئولیت متقابل و اقدامات بین‌المللی در روابط تعاملی را به‌طور کامل پوشش نمی‌دهد، بلکه باید تعاملات مدرنیزاسیون شوند.

درواقع با توجه به اطلاعاتی که از دستگیری «وو آلومینوم»^۱ در سنگاپور به دست آمده، مشکل اینجا است که در حال حاضر ویتنام و سنگاپور توافقی برای استرداد مجرمان ندارند. بنابراین، هنگام دستگیری و آلومینوم در قلمرو سنگاپور، مقامات این کشور می‌توانند اقدام خودخواسته‌ای اتخاذ نمایند بدون پایبندی به مقرره‌ای بین‌المللی. در صورتی که درخواست وی برای پناهندگی درخواست دهد، اگر شرایط مقرر در قانون این کشور را داشته باشد و با قوانین بین‌المللی همخوانی داشته باشد، «وو آلومینوم» می‌تواند مورد توجه و پذیرش قرار گیرد. اگر در تاریخ روابط بین ویتنام و سنگاپور، موردی وجود داشته باشد که ویتنام مجرمان مشابه موارد بالا را به درخواست سنگاپور بازگردانده و مسترد کرده باشد، ویتنام همچنان می‌تواند با این کشور مذاکره و درخواست استرداد «وو آلومینوم» را برای طرف ویتنامی بر اساس اصل «سود، اقدام متقابل» کند. با این حال، از آنجاکه هیچ توافقی در مورد معاضدت حقوقی متقابل و استرداد مجرمین بین دو کشور وجود ندارد، درخواست استرداد متهم «وو آلومینوم» به ویتنام دشوار است، مگر اینکه به قوانین بین‌المللی بتوان استناد نمود.

چهارم، کارکنانی که بر روی اقدامات معاضدت حقوقی متقابل به‌طور کلی و فعالیت‌های استرداد به‌طور خاص کار می‌کنند، هنوز در بسیاری از جنبه‌ها، به‌خصوص از نظر زبان‌های خارجی و دانش حقوق بین‌الملل ضعیف هستند. این امر تأثیر زیادی بر کارایی و همچنین روند همکاری بین‌المللی در زمینه تبادل و به اشتراک‌گذاری تجربیات و شرکت در مجامع بین‌المللی، کنفرانس‌ها و سمینارها، بین نیروهای پلیس و سایر کشورهای در زمینه معاضدت حقوقی متقابل در

1. Vu Aluminum.

امور کیفری داشته است.

تقویت همکاری‌های بین‌المللی در زمینه استرداد مجرمین، انتقال افراد محکوم و پیشگیری از جرم باید مورد توجه مراجع ذیصلاح ویتنام قرار گیرد؛ زیرا این امر یک نیاز ضروری است. در واقع، این مسئولیت کشور ویتنام در زمینه ارتقای تعاملات بین‌المللی برای تضمین حقوق بشر و حفاظت از شهروندان است.

نتیجه‌گیری

استرداد مجرمان یک فعالیت مؤثر همکاری بین‌المللی است تا کشورها بتوانند به‌صورت مؤثر مجرمان را تحت پیگرد قرار داده و احکام کیفری را علیه مجرمانی که در کشور دیگری مخفی شده‌اند، اجرا کنند. واقعیت اقدامات استرداد مجرمان در ویتنام و ایران، علاوه بر مزایا، مشکلات و چالش‌های زیادی نیز دارد که نیازمند اقدامات جدی‌تر مراجع ذیصلاح برای امضای توافقنامه دوجانبه است. در آینده نزدیک، اگر موافقت‌نامه دوجانبه استرداد منتشر شود، امضای آن یک کریدور قانونی برای رفع مشکلات فراهم خواهد کرد. علی‌رغم این موضوع، کشور ویتنام با تهیه و تنظیم برنامه‌های پیشرفت در زمینه‌های متعدد اقتصادی، اجتماعی و... در راستای مبارزه با جرائم و ارتقای امنیت ملی به دنبال انعقاد توافقنامه‌هایی است که این امر نشان‌دهنده افزایش کیفی و کمی برخورد قضایی به‌ویژه در حوزه استرداد است. کشور جمهوری اسلامی ایران، به لحاظ تعاملات بین‌المللی، با کشورهای زیادی اقدام به انعقاد توافقنامه نموده است. کشور ویتنام در اتحادیه آسه‌آن قرار دارد که تاکنون کشور ما فقط با اندونزی و تایلند توافقنامه امضا نموده است. اما حال که توافقنامه‌ای بین ایران ویتنام منعقد نشده است، در صورت تقاضای ویتنام از ایران تکلیف در ماده ۱ قانون راجع به استرداد مصوب ۱۳۳۹ مبنی بر اقدام متقابل انجام می‌شود. همین موضوع نیز چندان که در بالا بدان اشاره شد، در قوانین ویتنام نیز مورد تصریح قانون‌گذار قرار گرفته است. محدودیت‌های استرداد تا حدودی بین دولت‌ها از یکسری اصول و قواعد مشترک پیروی می‌کنند، مانند منع استرداد اتباع، مجرمان سیاسی، منع مجرمیت مضاعف و... . قانون مجازات اسلامی ایران، اصول کیفری مبنی بر صلاحیت سرزمینی، شخصی، واقعی و جهانی را به رسمیت شناخته است که در صورت ارتکاب جرم در قلمرو کشور ایران یا حتی سایر کشورها، همیشه صلاحیت رسیدگی قضایی دارد، گرچه دسترسی به فرد ممکن نباشد. اما در صورتی که دسترسی امکان‌پذیر گردد، محاکمه برابر قوانین داخلی و اصول پذیرفته شده در حقوق کیفری داخلی انجام می‌شود.

بر اساس ارزیابی مزایا و کاستی‌ها و محدودیت‌های اقدامات استرداد، می‌توان برای بهبود اثربخشی اقدامات استرداد بین دو کشور ایران ویتنام بسترسازی لازم از سوی وزارت دادگستری ایران برای انعقاد قرارداد دوجانبه با کشور ویتنام فراهم گردد تا از این طریق هم از میزان بازبزهکاری مجرمان و هم از توسعه ناامنی به بیرون از مرزهای کشورها جلوگیری شود. بدین نحو که با توسعه همکاری و انعقاد قرارداد استرداد می‌توان در کوتاه‌ترین زمان ممکن و کمترین هزینه با بزهکاران متواری برخورد نمود و راه تجری سایر مجرمان بالقوه را مسدود نمود. البته این مهم می‌تواند با انعکاس لزوم موضوع استرداد مجرمان از طریق پلیس هر دو کشور به اینترنت و مراجع قضایی متولی امر در کشورها نیز تسریع و تحقق یابد.

فهرست منابع

- اندروپولاس، جرج؛ (۱۳۹۹). *حفظ امنیت مرزها (نهادهای اجرایی قانون و چالش‌های فراروی کنترل جرم)*، ترجمه محمد جوان‌بخت، چاپ اول، تهران: انتشارات امجد.
- پور بافرانی، حسن؛ (۱۳۹۴). *حقوق جزای بین‌الملل*، چاپ هشتم، تهران: انتشارات جنگل.
- خالقی، علی؛ (۱۳۹۳). *حقوق جزای بین‌الملل*، چاپ چهارم، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش.
- صادقی، محمدهادی؛ فروغی، فضل‌الله؛ جودکی، بهزاد؛ (۱۳۹۸). «قاعده منع استرداد مجرمان سیاسی در پرتو اجرای قانون جرم سیاسی»، فصلنامه مطالعات حقوقی، دوره یازدهم، شماره چهارم، صفحات ۲۵۷-۲۹۱.
- صانعی، پرویز؛ (۱۳۸۳). *حقوق جزای عمومی*، چاپ اول، تهران: طرح نو.
- غفاریون اصفهانی، محمدرضا؛ (۱۴۰۱). «همکاری‌های قضایی در عرصه بین‌الملل در مواجهه با انتقال محکومان»، فصلنامه قانون‌یار، شماره ۲۳، پاییز، صفحات ۱۶-۱۸۰.
- فرخزاد، شیرزاد؛ (۱۳۹۹). «استرداد مجرمین در روابط ایران و ترکیه (چالش‌ها و راهکارها)»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۴۳، صفحات ۳۴۹-۳۷۱.
- قانون جرم سیاسی؛ (مصوب ۱۳۹۵).
- قانون راجع به استرداد مجرمین جمهوری اسلامی ایران؛ (مصوب ۱۳۳۹).
- قیطولی، آزاد؛ جانی‌پور، مجتبی؛ سبحانی، مهین؛ (۱۳۹۷). «بررسی تطبیقی اصل اختصاص در استرداد مجرمان در نظام حقوقی ایران و ایالات متحده امریکا»، مجله حقوق تطبیقی، شماره ۱، دانشگاه تهران، صفحات ۳۳۱-۳۵۰.
- گلدوزیان، ایرج؛ (۱۴۰۱). *بایسته‌های حقوق جزای عمومی*، چاپ ۲۵، تهران: نشر میزان.
- میرزایی، محمد و فروغی، فضل‌الله؛ (۱۳۹۴). «معاضدت‌های حقوقی و پلیسی در مقابل جرائم فراملی با تأکید بر نقش اینترنت»، فصلنامه علمی کارآگاه، شماره ۳۰.
- میرمحمدصادقی، حسین؛ (۱۴۰۰). *حقوق جزای عمومی ۱*، جلد اول، چاپ سوم، تهران: نشر دادگستر.
- وروایی، اکبر و رضوی، محمد؛ (۱۳۹۴). «بررسی وضعیت حقوقی استرداد مجرمین در قلمرو حقوق کیفری بین‌المللی»، فصلنامه دانشکده علمی علوم و فنون مرزی، شماره ۱۴.
- ولیدی، محمدصالح؛ (۱۳۸۵). *حقوق جزای عمومی*، چاپ دوازدهم، جلد اول، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

References

- Chi, N. N., & Ly, N. T (2015). Extradition of Criminals and Orientation to Perfecting the Criminal Procedure Law in Our Country. Science Journal of National University, Hanoi: Jurisprudence, 31, 1.

Law on Mutual Legal Assistance 2007.

<https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Thu-tuc-To-tung/Luat-tuong-tro-tu-phap-2007-08-2007-QH12-59655.aspx>.

Ngoc Anh, N (2012). Vietnamese and International Law on Mutual Criminal Justice Assistance and Extradition—Some Theoretical and Practical Issues, Training Materials on

Crime Prevention and Control through Legal Channels INTERPOL Partner. General Department of Crime Prevention and Control, 25-27 April

Phuoc, N. H (2014). Extradition in International Law and Vietnamese Law (p. 9). Ho Chi Minh City National University Publishing House.

Thu, H (2022). Extradition—A Measure to Quell Criminals' Illusions of Fleeing Abroad. <https://vnexpress.net/dan-do-bien-phap-dap-tat-hy-vong-thoat-than-cua-toi-pham-quoc-te-4471141.html>.